

Bà tôi

Phùng Thành Chung

Bà tôi được truy tặng danh hiệu “**Bà mẹ Việt Nam anh hùng**”. Cháu tôi hỏi:

- Bà gọi là bà?
- Ừ, bà gọi là bà, bà nội.
- Thế bố cháu?
- Bố cháu là chất gọi là cụ, cụ ngoại.
- Còn cháu?
- Cháu là chút gọi là kị...

Ngừng một lát như để ghi nhớ những điều vừa hỏi, nó tiếp:

- Bà ơi, thế kị làm gì mà được phong anh hùng?
- Vì kị có một người con trai độc nhất là liệt sĩ!
- A, vậy là cháu biết rồi – nó reo lên – vậy cháu là chất gọi liệt sĩ là cụ ngoại. Bố cháu là cháu gọi liệt sĩ là ông ngoại; còn bà... bà là... con của liệt sĩ.
- Ừ, bà là con...
- Thế mà chẳng bao giờ cháu thấy bà nói chuyện về cụ, về kị...
- Lâu quá rồi! Bà cũng quên mất...

Không nhận ra có điều gì đó không bình thường trong câu trả lời của tôi, cháu tôi hồn nhiên:

- Thế cụ hy sinh năm nào hả bà?
- Năm 1950!
- Năm ấy cụ bao nhiêu tuổi?
- Hai ba tuổi!
- Còn kị? Kị mất năm nào?
- Sau đó bốn năm!
- Năm đó kị bao nhiêu tuổi?
- Bằng tuổi bà bây giờ...
- Bằng tuổi bà là bao nhiêu?
- Năm mốt (51)!
- Năm mốt – nó nhằm tính- vậy nếu còn sống thì năm nay kị cũng chỉ mới ngoài chín mươi...
- Còn sống thì năm nay kị chín lăm (95); cũng gần trăm tuổi rồi...
- Giá như kị còn sống để biết mình được phong là anh hùng bà nhỉ?
- Ừ, giá như kị còn sống...! – Tôi lặp lại những lời của đứa cháu mà thấy tim mình như bị ai bóp chặt và nước mắt cứ chực trào ra...

*

**

Bà tôi bị quy là địa chủ và bị xử bắn trong cải cách ruộng đất! Không hiểu nghe ai xui khôn xui dại, mẹ tôi đã tố bà tôi: “*Thủ đoạn bóc lột người làm của mẹ rất tinh vi, xảo quyệt! Mẹ luôn lấy tấm gương “thờ chông nuôi con” của mình ra để ngăn cản không cho tôi tái giá, nhằm mục đích biến tôi thành một người làm việc kiêm đũa ở không công trong nhà!*”.

... Hơn bốn mươi năm đã trôi qua, bây giờ ngồi hồi tưởng lại, những kỷ niệm đau buồn – vết thương lòng của một thời – nhờ thời gian đã kịp kéo lên một lớp da non, lại tấy lên nhức nhối như mới hôm nào! Nói thế chẳng để oán hận ai, bởi tôi cũng không còn muốn nhớ và nhắc lại những chuyện ấy nữa, mà nhớ và nhắc lại chỉ là sự bất đắc dĩ phải nhớ và nhắc lại, vậy thôi!

Bố tôi hy sinh trong chiến dịch Biên giới khi tôi mới ba tuổi! Thời gian còn chưa đủ để cho bà tôi có thể nguôi ngoai thì năm sau tiếp đến cái chết của ông tôi! Làm nghề thuốc, chuyên bốc thuốc trị bệnh cứu người, nhưng rất cục ông tôi đã không thể cứu được mình thoát khỏi lưới hái của tử thần, bởi sự buồn phiền trước cái chết của bố tôi đã khiến căn bệnh nan y của ông tôi tái phát!

Sau hai cái tang gần như cùng một lúc, bà tôi nằm liệt giường mất mới tháng! Vừa vực dậy được, có người đến rí tai là có mấy nhà ở làng đang muốn bán ruộng với một cái giá rất phải chăng, bà tôi liền quyết định bán căn nhà ở phố phủ vốn là cửa hàng thuốc của ông tôi cộng với gánh hàng xén của mình và số vốn liếng dành dụm được trước đó để tậu ruộng! Bà tôi không ngờ rằng những người bán ruộng cho mình đều là những nhà có con em ở vào những cương vị cao trong hàng ngũ cách mạng, nên biết trước được tình thế, họ đã bán tổng bán tháo số ruộng đang canh tác để chạy... làng...

Như vậy, tính đến khi bị quy là địa chủ và bị xử bắn, bà tôi mới chỉ là địa chủ được trên dưới ba năm! Lý do mà họ đưa ra là nhà chỉ có một lao động (người ta không tính mẹ tôi, bởi mẹ tôi cũng coi mình là người bị bà tôi bóc lột) mà có hơn chục mẫu ruộng – là người nhiều ruộng nhất làng và do đó cũng là người có nhiều người làm thuê nhất làng!

Trước đó, cũng không nghĩ là mình có thể bị bắn, nhưng lo tôi sẽ theo mẹ tôi “cắt đứt” với bà, nên một lần bà đã gọi tôi lại ướm thử: “Mẹ cháu bảo mấy hôm nữa sẽ về đón cháu đi đấy!”. Tôi đã bảo bà: “Không! Cháu sẽ không đi đâu cả, cháu ở với bà...” Bà đã âu yếm kéo tôi vào lòng, xoa đầu khen tôi ngoan, hứa sẽ mua cho tôi một bộ quần áo mới để mặc tết, rồi cả hai bà cháu ngồi ôm nhau khóc! Tôi không ngờ (và bà tôi hẳn lại càng không ngờ) đó cũng là lần cuối cùng hai bà cháu còn được ngồi với nhau!

Sau đó, bà tôi đã gửi tôi về bên ngoại, cách nhà tôi chừng hai cây số nhờ các ông cậu, bà mợ trông nom.

Về sau tôi mới biết là trong thời gian đó bà tôi đã phải chịu đựng biết bao nhiêu là nhục nhã, ê chề! Không kể ruộng đất, toàn bộ của nả, từ thóc lúa, con trâu, cái cày cho đến cái chổi cùn, cái rế rách trong nhà tôi đều bị tịch thu. Năm gian nhà ngói và ba gian nhà ngang trên mảnh đất mười hai thước được chia cho ba hộ thuộc thành phần bản cố nông. Bà tôi bị giam lỏng một nơi, có dân quân canh gác; đi đái, đi ỉa phải xin phép và phải chào hỏi, vâng dạ, phải xưng con và phải kêu là ông, là bà với tất cả những người mình gặp kể từ đứa trẻ con còn ẵm ngửa trở đi...

Ngày bà tôi bị bắn, như có linh tính mách bảo, tôi từ bên ngoại trốn về. Đến nhà, không thấy bà đâu lại thấy nhà cửa tan hoang như vừa bị mất cướp, tôi bất giác oà khóc bởi nỗi sợ hãi là tai hoạ đã giáng xuống đầu bà tôi; rằng đúng vào lúc bà tôi cần đến tôi thì tôi lại không có mặt và tôi đã vĩnh viễn mất bà! Đúng lúc đó thì một “ông” dân quân vai đeo súng dẫn hai người đàn ông đã đứng tuổi (sau này tôi mới biết một người cũng bị quy là địa chủ, còn một người làm nghề thầy cúng) đi vào. Theo lệnh của “ông” ta, hai cánh cửa sổ buồng nhà tôi được tháo xuống và mỗi người một cánh mang đi. Tôi vội chạy theo:

- Sao các ông lại tháo cửa nhà tôi?

“Ông” dân quân quay lại:

- Nhà nào của nhà mày! Đây là nhà của nông dân! – Rồi ông ta nhìn tôi cười nhả nhổ – mà... tháo hai cánh cửa này... là... tháo cho... bà mày đấy!

- Bà tôi đâu?

- Ở...! Thì ra mày vẫn chưa biết gì thật à! Có muốn chia tay bà mày thì ra đồng Trước...

Đồng Trước! Bà tôi ra đồng Trước làm gì? Và người ta đang làm gì bà tôi ở đồng Trước? Tôi vội hít hải chạy theo...

Cánh đồng Trước vừa gặt xong còn tro gốc rạ, bây giờ là cả một biển người với cờ, loa, khẩu hiệu; với cả rừng những cánh tay giơ lên, hạ xuống và những tiếng hô: “Đả đảo! Đả đảo! Đả đảo” trong niềm phấn khích của đám đông nghĩ là mình đã đổi đời!

Tôi đến nơi đúng lúc người ta vừa thi hành án xong với bà tôi và Toà án nhân dân cách mạng đã tuyên bố kết thúc phiên toà. Đến đây, tôi mới hiểu hai cánh cửa sổ được mang ra đây để làm gì! Một cánh thay cho tấm “địa”, một cánh làm tấm “thiên” rồi với hai vòng thừng hai đầu và một chiếc đòn tròn (một loại đòn

được dùng để gánh rạ), ông địa chủ và ông thầy cúng mỗi người một đầu – theo lệnh của “ông” dân quân – hai người khiêng xác bà tôi ra bãi tha ma! Nghĩa tử là nghĩa tận, ngoài việc dành cho bà tôi hai cánh cửa để làm “cổ áo”, người ta còn chứng tỏ lòng nhân đạo bằng việc đốt cho bà tôi cả một bó nhang!

Với ai đó thì “chết là hết” nhưng số bà tôi còn khổ cả sau khi chết! Vốn người thấp, bé nhưng vì hai cánh cửa sổ quá ngắn, nên suốt dọc đường đi mái tóc và hai chân của bà tôi, đoạn từ đầu gối trở xuống cứ lê thê quét đất! Khi chỉ còn cách bãi tha ma một đoạn, bó nhang phía đầu “áo quan” bỗng nhiên bùng cháy và bèn vào tóc bà tôi. “Ông” dân quân liền lệnh cho hai người hạ bà tôi xuống, và thật bất ngờ khi “ông” ta chỉ vào ông thầy cúng rồi chỉ vào đám tóc đang cháy của bà tôi ra lệnh:

- Thằng này! Đái...

Ông thầy cúng lấp bắp mãi mới thốt được nên lời:

- Dạ... thưa ông... con... con không mót!

“Ông” ta liền quay sang ông địa chủ:

- Thằng này...

Cùng lúc, nhận ra đũng quần của ông địa chủ đã ướt sũng, “ông” ta liền xăm xăm tiến đến trước mặt bà tôi và vén quần lên... Tôi vội nhào đến và chỉ kêu được hai tiếng “Bà ơi” rồi không biết gì nữa...

*

**

Do có một người tham gia cách mạng và lại là liệt sĩ, nên trong sửa sai, gia đình tôi được xếp thuộc diện “địa chủ kháng chiến”. Năm gian nhà ngói và ba gian nhà ngang trên mảnh đất mười hai thước được trả lại. Trả giá cho lỗi lầm của mình, mẹ tôi đã tìm đến cái chết, nhưng không dám chết ở làng mà ra Hà Nội, tìm đến tận hồ Hale tự tử...

Bà tôi được truy tặng danh hiệu: “Bà mẹ Việt Nam anh hùng”.

Anh hùng? Không! Bà tôi không phải là anh hùng, cũng như trước đây bà tôi không phải là “cường hào ác bá”! Có gì mà “cường hào ác bá”! Bà tôi chỉ là một người phụ nữ Việt Nam như bao người phụ nữ Việt Nam bình thường khác! Vậy xin hãy để cho linh hồn bà tôi được yên nghỉ, bởi tôi muốn mãi mãi bà tôi vẫn chỉ là... bà tôi thôi!

Phùng Thành Chung